

Euro ano, nebo ne? Český diskurz o euru

Michal Parížek

Úvod

Martin Feldstein napsal v roce 1997, že „[z]avedení Evropské hospodářské a měnové unie (HMU) by mohlo být tou nejvýznamnější evropskou politickou událostí 20. století“ (Feldstein, 1997: 23). O dva roky později HMU zavedena byla, o další tři roky později se značná část Evropské unie vzdala svých národních měn a i v hotovostním styku přešla na měnu společnou, euro. Přistoupením k Evropské unii v květnu 2004 se Česká republika zavázala učinit v příslušnou dobu totéž. Přesto se v české veřejné debatě nezdá objevují názory – jedním ze zastánců takového postoje je např. prezident Klaus (viz Klaus, 2009) –, že vstup do hospodářské a měnové unie by ve skutečnosti nebyl pro Českou republiku výhodný. Brzký vstup do eurozóny má navíc řadu odpůrců také mezi ekonomy-odborníky (Singer, 2007; Janáčková, 2007; Holman, 2008), a podle všeho tak otázka vstupu ČR do HMU a jeho načasování zůstává stále otevřená.

Smyslem tohoto textu je s pomocí několika obecně přijímaných teoretických a konceptuálních nástrojů posoudit českou veřejnou debatu ohledně přijetí eura a poukázat na některé její specifické znaky. Na základě této analýzy a s využitím operacionalizace národního zájmu vyvinuté Petrem Kratochvílem (Kratochvíl, 1. kapitola) je pak možné určit, zda je přechod na euro českým národním zájmem, tedy jestli ČR do eurozóny vstoupit má, či nikoli. Jedná se o otázku maximálně závažnou, a to jak v rovině dlouhodobého směřování ČR, tak v rovině aktuálních politických rozhodnutí.

Určení národního zájmu v určité oblasti není nikterak triviálním úkolem, a zdá se, že u tématu tak silně tendujícího k ekonomickému způsobu uvažování, ovšem zároveň tak silně spjatého s otázkou národní identity, jakým je otázka přijetí nové měny, se jedná o úkol ještě náročnější. Dobrým vodítkem při řešení tohoto úkolu je již zmíněná Kratochvílova práce, jež považuje za národní zájem takovou politiku, která je pro danou společnost relevantní, na které ve společnosti existuje konsenzus a která je přijatelná pro klíčové partnery na mezinárodním poli.

Druhým vodítkem je mi pak několik obecně přijímaných konceptuálně-teoretických propozic, jež mohou být pro vstup ČR do eurozóny relevantní: ekonomická teorie optimálních měnových oblastí (*optimal currency area*, OCA), elementární model rozložení politických stran podél pravo-levé distributivní linie a problém vztahu národní a evropské identity. Tyto tři výzkumné okruhy se soustřeďují na otázky, jež mohou být podle všeho pro rozhodování o tom, zda a kdy vstoupit do eurozóny, klíčové. Teorie OCA zkoumá, za jakých podmínek bude vstup do eurozóny ekonomicky výhodný; model pravo-levého štěpení nás upozorňuje na to, že významným faktorem při rozhodování o vstupu budou také distributivní důsledky pro jednotlivé skupiny voličstva; model vztahu národní vs. evropská identita pak říká, že klíčové faktory mohou být povahy nejen materialistické, ale také identitní. Tato tři vodítka považuji pro studium přistoupení ČR k euru za klíčová, a proto se o ně v tomto výzkumu do značné míry opírám; jejich pomocí se snažím zachytit problém přijetí eura co nejlépe a pokud možno systematicky. Právě těmito třemi tématy je vedeno empirické zkoumání povahy českého národního zájmu ve vztahu k euru.

Metodologicky je tento text jedinečnou (vnitřní) případovou studií, konkrétně disciplinovanou interpretativní studií. Přijetí eura je tématem s velice širokými vazbami a s dopady v mnoha rovinách; je proto vhodné snažit se ho zachytit co možná nejlépe. Právě vzhledem k této komplexitě zkoumaného problému se metodologie případové studie jeví jako nejvhodnější. Empirické jádro práce spočívá v analýze výroků hlavních politických aktérů, zejména předsedů dvou největších politických stran, v nejvýznamnějších médiích.

Na základě aplikace uvedené metodologie a s užitím námi přijaté operacionalizace národního zájmu (Kratochvíl, 1. kapitola) docházím k závěru, že národním zájmem České republiky zcela nepochybně je přijmout euro, a to konkrétně mezi roky 2015 a 2019.

Vedlejším produktem tohoto výzkumu je několik překvapivých zjištění týkajících se kvality a celkového zaměření české debaty ohledně eura. Ukazuje se, že pozice hlavních aktérů jsou motivovány jinými faktory, než jaké se tito aktéři snaží prezentovat jako klíčové. Konkrétně z empirického zkoumání vyplývá, že zatímco představitelé hlavních politických stran vedou veřejnou debatu v duchu hledání ekonomicky nejvýhodnějšího řešení, jejich vlastní pozice v argumentaci jsou ve skutečnosti determinovány jejich celkovým pohledem na současnou podobu evropského integračního procesu.

Následující text je detailnějším osvětlením toho, jak k uvedeným závěrům docházím. Druhá část textu se věnuje metodologickým otázkám, třetí pak specifikuje samotnou operacionalizaci českého národního zájmu vůči přijetí eura. Čtvrtá část představuje hlavní výsledky empirického zkoumání, pátá celý text shrnuje a uzavírá. K vedlejším výsledkům pozorování obracím pozornost v průběhu celého textu, není jim věnován zvláštní oddíl.

Metodologie

Tato část představuje metodologické zázemí, ze kterého v práci čerpám. Ve třech krátkých pasážích se věnuji postupně ontologicko-epistemologickým východiskům své práce, metodologii v ní uplatněné a konkrétní metodě, kterou ke zkoumání povahy národního zájmu užívám.

Ontologicko-epistemologická východiska

Z hlediska epistemologického se tento výzkum opírá jednoznačně o přístup interpretativní (Hollis–Smith, 2000), snažím se tedy o „porozumění zkoumanému fenoménu v historickém a kulturním kontextu“ (Drulák, 2008c: 19). Z logiky výzkumu českého národního zájmu v konkrétním čase první dekády 21. století a v jedinečných podmínkách současného stadia vývoje jak evropské integrace, tak české politicko-ekonomické situace přímo vyplývá vhodnost interpretativního přístupu, který se právě na unikátní charakteristiky předmětu zkoumání zaměřuje. Na nejobecnější úrovni je tak mým cílem porozumět konstituci vstupu České republiky do eurozóny jako předmětu potenciálního národního zájmu.

Z hlediska ontologického není tento text zcela pevně ani na straně holismu, ani na straně individualismu. Jakkoli většina výzkumu přirozeně tenduje k tomu považovat jeden z těchto přístupů za primární (výchozí), nejedná se rozhodně o nutnost (viz např. Drulák, 2008c: 24; Wight, 2006; rovněž také Hollis–Smith, 2000), a tento konkrétní výzkum může z toho, že se ani k jedné pozici dogmaticky nepřiklání, jedinečně těžit. Právě díky jisté nevyhraněnosti v této věci můžeme brát v potaz jak prvky holistické (např. celková struktura veřejné debaty o přijetí eura v ČR), tak prvky značně individualistické (soustředění se na proměňující se pozice klíčových aktérů). Zcela jednoznačně je však tato studie co do ontologie založena na idealistickém postoji, podle kterého je otázka přistoupení ČR k eurozóně dominantně problémem pohledu a interpretace, nikoli materiálních faktorů.

Metodologie

Metodologicky je tento text případovou studií, a to konkrétně – jak vyplývá z diskuse o ontologicko-epistemologických východiscích mého výzkumu – případovou studií jedinečnou, vnitřní. Mým cílem je „celostní a hluboké porozumění komplexním[u] fenomén[u]“ procesu vstupování ČR do eurozóny (Kořan, 2008a: 34). Situaci České republiky v kontextu ekonomického a politického sjednocování Evropy chápu jako zcela unikátní a nesnažím se poznatky, k nimž v této studii docházím, nikterak zobecnit.

Za pomoci obecné metodologie případové studie se snažím zodpovědět konkrétní otázku, jaké jsou pozice hlavních českých politických a společenských aktérů ve vztahu k přijetí eura. Jaké faktory determinují jejich pozice? Do jaké míry jsou naplněna kritéria národního zájmu? Respektivně, považují hlavní aktéři otázku vstupu ČR do eurozóny za předmět národního zájmu?

Jakkoli by se dalo k těmto otázkám přistupovat zcela otevřeně, v praxi se ukazuje, že takový postup by byl vzhledem k mnohvrstevnatosti otázky přijetí eura velice náročný. Téma, kterému se tato práce věnuje, má značné dopady do otázek ekonomických, politických i sociálních. Z tohoto důvodu se ukazuje být praktickým nechat se v analýze od začátku explicitně „vést“ konkrétními základními teoreticko-konceptuálními nástroji; jen tak je totiž možné ve velkém množství potenciálně relevantních faktorů nacházet ty skutečně podstatné. Do značné míry je tudíž tento text aplikací metodologie

disciplinované interpretativní studie, tedy jedné z variant případové studie (Kofan, 2008a: 34). V rámci obecné metodologie případové studie v tomto textu případ České republiky „neslouží jako nástroj pro práci s teorií, ale naopak teorie je vodítkem pro práci s případem“ (Tamtéž). Konkrétním teoretickým nástrojem, se kterými zde pracuji, se věnuji později; zde je pouze třeba zdůraznit, že jsou voleny tak, aby nám pomáhaly právě onu mnoho-
vrstevnost studované problematiky zachytit a aby celý problém přístoupení k eurozóně tak mohl být poněkud uceleněji analyticky pokryt.

Metoda

V rovině konkrétní metody je tento výzkum primárně rozbořem české veřejné politické debaty o vstupu ČR do eurozóny, zaměřujícím se především na pozice představitelů hlavních politických stran, ale také vybraných správních institucí, odborníků a zájmových skupin. K tomuto rozboru slouží především veřejné výroky těchto aktérů v masových sdělovacích prostředcích, hlavně v televizním vysílání. Konkrétní údaje o tom, z jakých dat výsledky výzkumu vycházejí, jsou uvedeny v následující části věnující se operacionalizaci národního zájmu.

V praxi spočívá analýza ve shromáždění a interpretaci značného množství výroků, na jejichž základě lze určit pozice politických, společenských a odborných špiček vůči otázce přijetí eura. Vodítkem při snaze o porozumění těmto výroky a jejich motivacím jsou v úvodu zmiňované tři konceptuálně-teoretické nástroje, tedy teorie OCA, pravo-levé distributivní štěpení a vztah národní vs. evropské identity. Domnívám se, že právě užití těchto nástrojů v širším metodologickém rámci jedinečné případové studie vůbec umožňuje téma vstupu do eurozóny smysluplně zachytit. Zvolení jiné metodologie, stejně jako vynechání některého ze tří uváděných konceptuálně-teoretických nástrojů, by směřovalo k redukci celého problému a nutně také ke zkrácení výsledků analýzy.

Celkově lze konstatovat, že metodologie i konkrétní metoda aplikované v této studii jsou velice intuitivní, neproblematické: v co největší úplnosti a za pomoci běžně užívaných konceptuálně-teoretických nástrojů se snažím pochopit pozice hlavních aktérů na české politické scéně a na základě tohoto pochopení a s užitím konkrétních kritérií zodpovědět otázku po tom, zda je pro Českou republiku přístoupení k eurozóně národním zájmem.

Operacionalizace národního zájmu ČR ve vztahu k přijetí eura

Má Česká republika přijmout euro, nebo nikoli? Jednoduchá otázka, na kterou však není jednoduché nalézt přesvědčivou odpověď. Na základě jakých kritérií posoudíme, zda přijetí eura je či není v národním zájmu České republiky? Kde vzít spolehlivá vodítka, která nám umožní soustředit se na podstatné faktory a vyhnout se jednostranným hodnotovým soudům?

V předchozím textu jsem specifikoval metodologická východiska, na jejichž základě se snažím otázku po národním zájmu ČR zodpovědět. Cílem této části kapitoly je celý problém ještě blíže vymezit, tj. jasně určit kritéria, podle kterých bude možno posoudit, zda daná politika v národním zájmu ČR je či není. Při tom vycházím z již zmiňovaného schématu tří navržených kritérií (viz Kratochvíl, 1. kapitola).

Jak bylo uvedeno, je téměř nemožné se v nepřehledném množství faktorů relevantních ke zkoumání procesu přístupování ČR k eurozóně orientovat bez pevných vodítek. Stejně jako snad všechny sociální otázky má i problém přijetí eura mnoho vrstev a lze nalézt hned několik zásadně odlišných přístupů k jeho řešení. Proto se při posuzování pozic českých aktérů orientuji pomocí tří již zmiňovaných nástrojů: teorie OCA, pravo-levého distributivního štěpení a vztahu národní vs. evropské identity. Pouze na základě odborné analýzy založené na všech třech nástrojích přicházím v dalším textu s konkrétními závěry o povaze českého národního zájmu ve věci přijetí eura.

Kritérium první: relevance

Prvním kritériem, které musí být splněno pro to, aby mohla být určitá politika označena za otázku národního zájmu, je, že je tato politika vůbec pro společnost relevantní. Jinými slovy daná oblast nemůže být předmětem národního zájmu, pokud není pro společnost zajímavá. Co to konkrétně znamená pro naši debatu o přijetí eura? Podívejme se, kterým směrem orientují naši pozornost teorie OCA, tradiční koncept pravo-levého politického štěpení a problém národní vs. evropské identity.

Začneme prvním „vodítkem“, tedy teorií OCA, jejímž cílem je určit ekonomicky efektivní řešení problému vstupu do eurozóny a která je pro drtivou většinu prací věnujících se euru samotným jádrem odborné debaty. Takzvaná teorie optimálních měnových oblastí, OCA, byla poprvé představena Ro-

bertem Mundellem (Mundell, 1961) a rozvedena mnoha jeho následovníky (např. McKinnon, 1963, a Kennen, 1998, a jejich teoretické úvahy; Dornbusch–Jacquet, 2000, a Mongelli, 2002, s empirickými pozorováními; Singer, 2007, s kritikou aplikací na případ ČR). Tato teorie specifikuje možné náklady i přínosy měnové integrace a snaží se tak zodpovědět otázku, zda spolu státy mají, nebo nemají měnové unie vytvářet. V našem případě tedy OCA říká, jaké jsou možné náklady a přínosy přistoupení České republiky k eurozóně, jestli tedy je přistoupení výhodné.

Přínosů měnové integrace specifikuje OCA několik (např. Hix, 2005, dává dobrý úvod pro ne-ekonomy): 1) snížení rizika kurzových turbulencí a tím umožnění dlouhodobějšího strategického plánování na úrovni firem, 2) přímé snížení transakčních nákladů, tedy např. zrušení směnárenských poplatků, 3) zvýšení transparency a efektivity trhu díky přímé srovnatelnosti cen v jednotlivých zemích, 4) snížení celkové ekonomické nejistoty a následné dlouhodobé snížení úrokových sazeb. Toto jsou tedy všeobecně očekávané pozitivní dopady měnové integrace, jejichž důsledkem má být zvýšení ekonomického růstu (avšak viz Baldwin, 2006 pro kritické hodnocení platnosti OCA).

V čem však spočívají náklady měnové integrace? Nejzřetelnějším nákladem je ztráta nástrojů samostatné měnové politiky daného státu. Určování úrokových sazeb je centralizováno na evropské úrovni, možnost manipulace směnným kurzem zcela mizí. Důsledkem je potenciální podstatné snížení schopnosti daného státu provádět účinnou monetární politiku. Náklady této ztráty pak přímo závisejí na míře propojení (sladění) dané ekonomiky s ekonomikou monetárního bloku. Čím více je tedy česká ekonomika sladěna (ve smyslu strukturálním i ve smyslu souběžnosti ekonomických cyklů) s ekonomikou států eurozóny, tím menší problém ztráta samostatné české měnové politiky představuje. Pokud by totiž byla česká ekonomika s evropskou sladěna silně, bude nám centralizovaná monetární politika Evropské centrální banky zcela vyhovovat a z hlediska ekonomické efektivity o nic nepřicházíme. Pokud by však byl např. ekonomický cyklus v České republice významně posunut oproti zemím eurozóny, nebo byla česká ekonomika vystavena nárazům, jež zbytek eurozóny neprožívá (tzv. asymetrické šoky), mohou být náklady na přijetí jednotné evropské měny značné.

Jak je vidět, teorie OCA je pro jakoukoli analýzu přistupování ČR k euru zcela zásadním analytickým nástrojem a v jistém smyslu je tím nejsilnějším vodítkem, kterým se hlavní političtí aktéři nechávají vést. Jestliže je v sázce

schopnost státu vytvářet a implementovat efektivní monetární politiku, případně nesprávné rozhodnutí ohledně přistoupení k jednotné evropské měně může mít pro českou ekonomiku fatální důsledky. Při zkoumání relevance přijetí eura pro ČR je tak otázka ekonomické výhodnosti zcela jistě prvním místem, kam obrátit pozornost. Jinými slovy, teorie OCA nám napovídá, že pokud je téma pro ČR relevantní, zcela určitě se to projeví v závažných ekonomických debatách.

Druhým směrem, kterým bychom měli při zkoumání relevance otázky přistoupení k eurozóně hledět, je klasické politické štěpení levice–pravice. Politické a stranické systémy demokratických systémů se zpravidla orientují podél jedné dominantní štěpící linie (koncept zaveden v Lipset–Rokkan, 1967), která sice může reprezentovat několik různých aspektů, ale jejímž jádrem je otázka distribuce zdrojů ve společnosti (Sartori, 2005; viz také slavná Lasswellova definice politiky jako určování toho „kdo dostane co, kdy a jak“, Lasswell, 1936). Elementární politická teorie nám tedy říká, že pokud má být nějaké téma relevantní, stojí za to sledovat, jaké mohou mít dané politiky distributivní důsledky. Podívejme se tedy, zda tomu tak je i v otázce jednotné evropské měny a přístupu České republiky k ní.

Nejprve tedy zásadní otázka: Má nebo může mít vstup České republiky do eurozóny nějaké distributivní důsledky? Odpověď je jednoznačná: Může mít, a téměř jistě mít bude. Jestliže vyjdeme z toho, že pravicovým elektorátem jsou zejména ekonomicky aktivní, relativně vzdělanější a relativně majetnější lidé, zatímco elektorátem levicovým jsou lidé s relativně větší závislostí na nástrojích sociálního státu, lidé bez větších úspor k investování a lidé méně vzdělaní, pak jednoznačně platí, že levicovní voliči (a tedy i levicové strany) by měli preferovat co největší oddálení přijetí eura, a pravicovní voliči by naopak měli mít mnoho důvodů k tomu, aby prosazovali uspíšení přechodu na jednotnou evropskou měnu.

Proč tomu tak je? Začněme u stran levicových. Přistoupení země k eurozóně je podmíněno splněním několika tzv. maastrichtských kritérií, jež směřují ke stabilizaci jednotné měny a k její ochraně před nezodpovědným makroekonomickým chováním jednotlivých států (viz např. De Grauwe, 1998). Co je klíčové, tato kritéria směřují především ke stabilizaci veřejných financí (schodek rozpočtu méně než 3 % HDP, kumulativní dluh méně než 60 % HDP), a kladou tak značné nároky na redukci veřejných výdajů, což v praxi znamená redukci sociálních služeb. Zároveň vyžadují maastrichtská kritéria

nízkou inflaci, což je samo o sobě pro dlouhodobě relativně rychleji rostoucí středoevropské ekonomiky závažným problémem. V kombinaci s kritérii fiskálními pak kritérium nízké inflace prakticky znamená nutnost strukturálních reforem, šetření na (převážně sociálních) výdajích a velice omezené pole pro aktivní fiskální politiku. Tyto efekty byly pozorovány a poměrně široce diskutovány i ve starých členských státech (Bohrer–Tan, 2000; Crouch, 2002; Barry–Begg, 2003; Korpi, 2003; Dyson, 2006). Někteří autoři navíc vyjadřují obavu, že plíživá harmonizace sociální politiky na evropské úrovni, jež je přímým důsledkem zavádění eura, může být postupem času rovněž nepřímou hrozbou rozvinutým sociálním systémům (Abrahamson–Borchorst, 2002; Gould, 1999; ale viz Rhodes, 2002, pro opačné tvrzení). Celkově tedy jednoznačně platí, že co se levicových stran týče, mají všechny možné důvody stát na straně oddálení přistoupení ČR k eurozóně až do nejzazšího možného bodu.

V případě pravicových stran je situace přesně opačná. Pravicový elektorát obecně preferuje liberální ekonomické politiky a dynamičtější přístup k propojování české ekonomiky s evropskou je tak nepochybně v jeho zájmu. Vzdělanější a ekonomicky aktivnější pravicoví voliči nejsou zdaleka tolik ohroženi globálními ani evropskými trendy uvolňování hranic, naopak oni jsou těmi, kdo na těchto změnách tradičně vydělává, protože jsou zaměstnání v sektorech s relativně vyšší přidanou hodnotou práce. Také neplatí často mylně uváděný důvod, pro který by údajně měli pravicoví voliči (s úsporami) upřednostňovat odložení přístupu k eurozóně na dobu výhodnějšího směnného kurzu. Logika této argumentace sice není vadná, ale zcela opomíjí fakt, že v důsledku dlouhodobého posilování kurzu koruny vůči euru je centrální banka nucena trvale tlačit úrokové míry dolů (viz např. Tůma; OVM, 2009b). Držitelé úspor tak sice mohou v budoucnu získat lepší konverzní kurz, ale mezitím budou jejich úspory znehodnocovány minimální úrokovou mírou.

Celkově jednoznačně platí, že rozdílné přístupy k přijetí eura (a jeho načasování) mají přímé distributivní důsledky, a zdá se být jasné, že pokud zkoumáme, zda je přijetí eura relevantní otázkou, měli bychom svou pozornost obracet i tímto směrem.

Třetím a posledním směrem, kterým stojí za to při posuzování relevance tématu hledět, je otázka vztahu české politické scény a české veřejnosti k projektu evropské integrace obecně. Existují dva hlavní důvody, pro které je otázka jednotné evropské měny přímo napojena na v podstatě ideologickou

otázku, do jaké míry považujeme probíhající evropský integrační proces a jeho konkrétní současnou podobu za pozitivní, tj. do jaké míry se se současnou EU ztotožňujeme.

Zprvė sám proces navrhování a vytváření evropské hospodářské a měnové unie byl od počátku projektem vysoce politickým v tom smyslu, že jeho hlavním cílem nebylo jen dosažení ekonomické výhodnosti, ale především postoupení na další stupeň politické integrace (Feldstein, 1997; Dyson, 2002). Jak píše Feldstein v roce 1997, rozhodnutí zda skutečně přejít do fáze III hospodářské a měnové unie „nebude záviset na ekonomických výhodách a nevýhodách jednotné měny. Rozhodnutí zda vytvořit či nevytvořit měnovou unii bude odrážet hluboká politická stanoviska ohledně správného směřování Evropy“ (Feldstein, 1997: 23).

Zadruhé práce některých autorů jednoznačně ukazují, že v jakémkoli státu je měna velice silným tvůrcem národní identity (Risse et al., 1999; Risse, 2003; Müller-Peters, 1998). Jinými slovy přechod na jednotnou měnu bude silným faktorem posilujícím v české veřejnosti prvky evropské identity. Jak píše Desmond Dinan, „peníze jsou jak nástrojem obchodní transakce, tak znakem národní identity, nebo – v případě společné měny – symbolem evropské jednoty“ (Dinan, 2005: 487).

Teoretické práce nás tedy jasně upozorňují, že otázka vztahu národní a evropské identity a tedy celkového postoje české společnosti k EU může být pro zkoumání, zda je přijetí eura pro Českou republiku národním zájmem, velice silným vodítkem.

Celkově jsem zde navrhl tři oblasti, ve kterých se může otázka přijetí či nepřijetí (případně načasování) ukázat jako relevantní. Jinak řečeno, politická i ekonomická teorie jasně ukazují, v jakých směrech může být přijetí eura relevantní otázkou a kde se pravděpodobně bude odehrávat politická i odborná debata. Těmito třemi směry přímo obracím svou pozornost i v dalších částech textu.

Kritérium druhé: konsenzus

Druhým kritériem, které musí být splněno, aby mohla být určitá otázka nebo určitá politika prohlášena za národní zájem, je, že na ni musí ve společnosti existovat konsenzuální pohled. V této části tedy velice stručně pojednávám o tom, jak se toto hledání konsenzu projevuje ve vztahu k oněm výše zmíně-

ným třem otázkám, tedy k otázce ekonomické efektivity přijetí eura, otázce distributivních dopadů přijetí eura a k otázce vztahu české a evropské identity.

Začneme opět u ekonomické efektivity, jak ji pojednává ekonomická teorie. Teorie OCA říká poměrně jasně, jaké jsou náklady a zisky z přistoupení k jednotné evropské měně. Problémem je, že již není zdaleka schopna formulovat jasná kritéria toho, kdy už zisky převažují nad náklady. Jinými slovy jak moc musí být přístupující (česká) ekonomika provázána s evropskou, aby už pro nás byl vstup do eurozóny výhodný? Faktorů, které určují, zda je česká ekonomika již dostatečně provázána s evropskou, je mnoho a ekonomická teorie neříká ani jak je vážit, ani jakých hodnot mají dosahovat (De Grauwe, 1994; Baldwin–Wyplosz, 2006). Ekonomická teorie tedy zásadním způsobem není schopna dát přesnou odpověď na otázku, jestli už nastal pravý čas k přistoupení (Dědek, 2004). Výsledkem tak je, že různí ekonomové na základě obdobných dat dávají středoevropským zemím zcela odlišná doporučení (viz např. Rostowski, 2003; Ardy et al., 2006; Dvořák, 2007, pro vstup, ale Angeloni–Flad–Mongelli, 2007, pro odklad). Jakkoli je to ve světle mediálních debat o přijetí eura paradoxní, ekonomičtí experti se neshodují na tom, za jakých podmínek k euru přistoupit; a ekonomická teorie jim příliš nepomáhá.

Zde stojí za zmínku jeden z vedlejších výsledků tohoto výzkumu. Téměř veškerá česká politická debata o přijetí eura je totiž na první pohled vedena právě ekonomickou argumentací a zdá se tak, že je to právě teorie OCA, o níž je třeba výzkum přistoupení ČR k eurozóně opírat. Jak je ale toto možné? Jako by politici byli schopni nalézat přesvědčivé „objektivní“ důvody pro nebo proti vstupu do eurozóny tam, kde se ekonomičtí odborníci zásadním způsobem neshodují. To se samozřejmě nejeví jako pravděpodobné, a proto mě toto pozorování nevyhnutelně vede k poměrně závaznému závěru, že ekonomická výhodnost ve skutečnosti není hlavní determinantou pozic jednotlivých politických stran v české debatě o euru. Otázky ekonomické výhodnosti různých strategií přistoupení ČR k eurozóně tak sice jistě hrají zásadní roli v obecnějších a dlouhodobějších úvahách klíčových aktérů, ale podle všeho nejsou a nemohou ležet v jádru aktuální politické debaty o konkrétním načasování celého procesu.

Podobný paradox nastává i v otázce možných distributivních dopadů vstupu do eurozóny, tedy problému klíčového pro tradiční pravo-levé štěpení politických systémů. Ukazuje se totiž, že české politické strany se chovají přesně opačně, než jak by jim ohledy na distributivní dopady na jejich elektro-

rát velely. Jak uvidíme v následující části, věnující se výsledkům empirických pozorování, zatímco otázky ekonomické efektivity jsou (zřejmě nesprávně) prezentovány jako klíč k dalšímu postupu, na problém distributivních dopadů přistoupení k eurozóně politické strany rezignovaly. Jindy vysoce konfliktní problém redistribuce nákladů různých politik je politickými stranami v případě eura zcela upozaděno.

Třetím směrem, kterým je nutné hledět, je otázka vztahu národní vs. evropské identity. Platí, že právě otázka přijetí jednotné evropské měny je pro každou zemi – Českou republiku nevyjímaje – fundamentálním způsobem otázkou utváření a potvrzování národní identity. Přistoupení k jednotné měně je tak jasným krokem směrem k přesunu částí zdrojů identity na evropskou úroveň. Pro náš výzkum to v praxi znamená, že při hledání toho, zda existuje ohledně přístupu k eurozóně v české společenské a politické sféře konsenzus, musíme hledět právě i tímto směrem. Jinak řečeno, existuje v české společnosti a mezi politickými elitami shoda na dlouhodobém přístupu České republiky k procesu evropské integrace?

Opět stojí za pozornost jeden z vedlejších výsledků tohoto výzkumu, a sice že podle všeho je to právě rozdílnost v celkových pohledech na integrační proces, co určuje pozice hlavních českých politických stran vůči euru. Jak bylo řečeno, jejich pozice nemohou být určeny na základě ekonomické argumentace, protože ekonomové se rozhodně na správném postupu neshodují. Zároveň platí, že české politické strany preferují takový postup, který jde přímo proti distributivním zájmům jejich elektorátů. Vysvětlení pozic stran pomocí jejich celkové pro-/proti-evropské orientace se tak nabízí a empirická pozorování ho také potvrzují.

Kritérium třetí: vnější přijatelnost

Zatímco předchozí dvě kritéria vyžadovala komplexnější debatu, otázka vnější přijatelnosti politiky České republiky vůči přijetí eura je poměrně jednoduchá, a v tomto smyslu zde není dodatečných nástrojů, které jsem použil u předchozích dvou kritérií národního zájmu, třeba. Rámec přijatelnosti je jasně definován z jedné strany kritérii, jež musí Česká republika ke vstupu do eurozóny splnit (tedy již zmiňovanými maastrichtskými kritérii), a z druhé strany závazkem ČR vstoupit do eurozóny ve chvíli splnění maastrichtských kritérií, vyplývajícím z přístupových smluv.

Při zkoumání přijatelnosti českého postupu tak na první pohled v zásadě stačí sledovat ekonomický vývoj, resp. vývoj slaďování české ekonomiky s ekonomikami evropskými. Formálně vzato by ve chvíli, kdy bude ČR „slaďena“ s EU dostatečně, měla automaticky k eurozóně přistoupit. Ve skutečnosti je však hnací silou procesu vůle českých politických elit ona kritéria naplňovat; místo abychom se rozhodovali, zda přistoupit, se rozhodujeme, zda již plnit maastrichtská kritéria.

Empirická pozorování

Předtím, než v další části představím hlavní výsledky empirického zkoumání českého národního zájmu ve vztahu k přijetí eura, je třeba jasně vymezit druh a objem dat, o něž se tato práce opírá. Od čistě analytického přístupu, kterým se dosavadní text vyznačoval, se tedy v tuto chvíli dostáváme k propojení analytických konceptů a teoretických propozic s empirickou realitou české debaty o přijetí eura v letech 2008 a 2009, kdy byl výzkum prováděn.

Jak bylo řečeno v části týkající se metodologie, tato studie je primárně založena na analýze pozic českých politických špiček, jak je prezentují ve veřejné debatě. Empirickou bází této analýzy jsou výroky českých politických elit v hlavních médiích, především v hlavním diskusním pořadu České televize *Otázky Václava Moravce* (nadále OVM). Tento diskusní pořad byl vybrán z několika důvodů. Zaprvé jeho poměrně ustálený formát, umožňuje sledování v delším časovém horizontu, dává účastníkům debat relativně velký prostor pro hlouběji jdoucí debatu (celková délka pořadu více než 120 minut je v tomto ohledu naprostým unikem). Zadruhé pořad je pravidelně navštěvován nejen politickými špičkami, ale i experty a vysokými státními úředníky. Zejména v odborně divácky poměrně náročných debatách, jako je ta o přijetí eura, jsou tak postoje politiků konfrontovány nejen mezi sebou, ale i s pohledy expertů. Za třetí tématu přijetí eura byl v OVM věnován poměrně velký prostor.

Konkrétně bylo pro potřeby tohoto výzkumu analyzováno 131 dílů OVM mezi listopadem 2006 a červnem 2009, z nichž se otázky přijetí eura přímo a významným a komplexním způsobem věnovalo celých 21. Studium výroků politických špiček v těchto 21 dílech OVM tedy tvoří empirickou bází tohoto výzkumu. Kde je třeba, doplňuji pozice politiků také jejich výroky v jiných

médiích, např. v novinových článcích. Kromě toho pracuje tato studie příležitostně i s postoji vysokých státních úředníků nebo profesionálních ekonomů, pokud si to otázka vyžaduje.

Celkově shrnuto, tato část textu představila analytické jádro, kolem kterého se celá diskuse o vstupu České republiky do eurozóny orientuje. Představil jsem tři kritéria, na jejichž základě budu určovat, zda je přijetí eura pro ČR národním zájmem. Rovněž jsem představil tři konceptuálně-teoretické nástroje, jejichž užití považuji pro analýzu přistupování k euru za klíčové. Právě tyto tři nástroje dohromady se třemi kritérii národního zájmu „vedou“ empirickou analýzu, na jejímž základě v další sekci posuzuji, zda přistoupení k eurozóně je českým národním zájmem, nebo není.

Výsledky zkoumání: přijetí eura jako český národní zájem?

V této části, ve které se vracím k již probíraným třem kritériím národního zájmu, prezentuji výsledky empirického zkoumání vstupu do eurozóny jako možného národního zájmu ČR. Cílem je tak posoudit, zda a do jaké míry jsou tři dříve představená kritéria národního zájmu v otázce přijetí eura skutečně naplněna. Ptám se tedy: Je přistoupení k eurozóně českým národním zájmem? Respektive, jsou splněna kritéria, která jsme si stanovili pro označení určité politiky za národní zájem? Jako vodítka pro odpovědi na tyto otázky mi – stejně jako v předchozí části – slouží teorie OCA, koncept pravo-levého distributivního štěpení a otázka vztahu národní a evropské identity. Zde představovaná empirická analýza tak přímo vychází z předchozího analytického textu.

Předtím, než představím samotné výsledky empirického zkoumání, je třeba upozornit na jednu podstatnou skutečnost týkající se užívaných dat. Jak bylo zmíněno, v empirické analýze vycházím především z výroků politických špiček v pořadu České televize *Otázky Václava Moravce*. Vzhledem k významu pořadu OVM pro českou společensko-politickou debatu platí, že pokud se téma probírá zde, je téměř jistě společensky skutečně relevantní. Veřejnou debatu nesleduji na nízkonákladových specializovaných tiskovinách, ale na hlavním politicko-společenském pořadu veřejnoprávní televize, u něhož političtí aktéři předpokládají značný dopad do populace. Platí tak, že v této studii aplikuji Kratochvílova kritéria velice přísným způsobem, tj.

soustředím se pouze na debatu ve skutečně hlavních médiích a téměř výhradně mezi politickými špičkami. V tomto smyslu jsou tedy výsledky zde prezentované empiricky velice robustní.

Je otázka přijetí eura relevantní?

Aby mohlo být téma považováno za relevantní, požadujeme po něm, aby se o něm dlouhodobě veřejně diskutovalo mezi politickými, ekonomickými a společenskými špičkami. Při pohledu na českou debatu o euru je zřejmé, že málokteré zahraničněpolitické téma splňuje kritérium relevance do tak vysoké míry.

Politické elity se k tématu vyjadřují trvale, pravidelně a poměrně komplexním způsobem. Téma je explicitně označováno za prioritní, a to jak ve veřejných debatách (např. Paroubek věc přijetí eura označuje v OVM, 2009a, za „principiální“), tak v programech stran (euro bylo např. jednou ze sedmi priorit ČSSD pro volby do PS PČR plánované na rok 2009; ČSSD, 2009: 41). Podstatná debata na toto téma probíhá mezi politickými špičkami i zástupci zájmových skupin a expertů (viz především OVM, 2008d; OVM, 2009a; OVM, 2009c). Hlavní média se otázce věnují dlouhodobě, a to typicky ve vlnách. Otázka přijetí eura se tak dostává do popředí s nástupem hospodářské recese, kdy je tato vztahována politickými i ekonomickými špičkami k problému utlumení propadu a oživení ekonomiky (OVM, 2008a; OVM, 2008b; OVM, 2008c), a poté se začátkem českého předsednictví v Radě EU a s ratifikací *Lisabonské smlouvy*, kdy je dáвана do souvislosti s obecným vztahem Česká republika–EU (OVM, 2009a). K tématu je pořádáno značné množství veřejných seminářů a kulatých stolů, často za účasti hostů z řad akademických a ekonomických špiček (z větších konferencí např. *Euro – naše příští měna*, 4. 10. 2007; *Zavedení eura v ČR*, 2. 11. 2007; *Zájmy ČR a přijetí eura*, 17. 9. 2008; *Deset let eura – inspirace pro Českou republiku*, 25. 11. 2008).

Následující tabulka ilustruje významnost otázky na základě přítomnosti jednotlivých skupin aktérů v OVM ve sledovaném období. V 21 dílech, ve kterých bylo téma přijetí eura pojednáváno podstatným a komplexním způsobem, byl celkem osmkrát přítomen předseda alespoň jedné ze dvou největších stran, tedy Jiří Paroubek nebo Mirek Topolánek. Navíc platí, že s postupujícím časem se k tématu vyjadřují řečníci stále „vyššího profilu“, tedy že téma zjevně stále nabývá na významu; od ekonomických expertů

a poradců (OVM, 2008a) se v krátkém čase dostáváme k ministrům a státním ministrům financí (OVM, 2008b) až k předsedům hlavních politických stran (OVM, 2008c, OVM, 2009a).

Tabulka č. 1: Profil účastníků debaty o euru v OVM, listopad 2006–červen 2009

	předseda strany	místopředseda strany	akademik	ministr financí nebo průmyslu a obchodu	guvernér nebo viceguvernér ČNB	hospodářská sféra nebo odborová předáči
účast	8	4	6	5	8	8

Otázka přijetí eura je potenciálně relevantní především ze tří hledisek – z hlediska ekonomické výhodnosti, distributivních důsledků a celkového postoje aktérů k evropskému integračnímu procesu. Jak již bylo řečeno, na české debatě je zajímavé, že se navenek soustřeďuje téměř výlučně na dimenzi první. Jakkoli je tedy i v českém akademickém prostředí debata o nákladech a výhodách přechodu na euro stále nerozhodnuta (viz např. Dědek, 2004, vs. Janáčková, 2002; v médiích pak Švejnar a Zelený v OVM, 2009d, vs. Singer v OVM, 2008; příp. též Dlouhý ve *Dvaceti minutách Radiožurnálu*; ČRo1, 2009), politici se trvale zaklínají velice kategorickými výroky o jasné výhodnosti či nevýhodnosti daného přístupu. Zároveň však místy připouštějí, že se jedná o zásadně politické téma. Tento paradox ilustrují pozice prezentované v OVM (2009c) Jiřím Paroubkem a Miroslavem Kalouskem; oba jak dlouhodobě, tak konkrétně v uvedeném pořadí argumentují v duchu hledání ekonomicky vhodného řešení, ovšem na přímou otázku odpovídají, že „termín zavedení eura je výsostně politické rozhodnutí“ (Kalousek), a že „takovéto rozhodnutí musí činit (...) politická vláda“ (Paroubek).

Celkově lze zcela jednoznačně konstatovat, že téma přijetí eura je pro Českou republiku vysoce relevantním.

Existuje v otázce přijetí eura v ČR konsenzus?

Hledání konsenzu v české debatě o vstupu do eurozóny je poměrně komplexním zadáním a ukazuje se, že spíše než rozhodnout, zda zde existuje konsenzuální pojetí daného problému nebo nikoli, je třeba se ptát, do jaké míry a v jakých konkrétních bodech lze konsenzus nalézt.

Zprvce existuje shoda na tom, jaký postup by byl pro ČR ekonomicky nejvýhodnější? Jak jasně vyplývá z analytické diskuse v předchozím textu, shoda na konkrétních datech neexistuje a zřejmě ani čistě na základě ekonomických ukazatelů existovat nemůže (viz Dědek, 2004). Zdá se však, že i tak lze vymezit jakési „období konsenzu“, tedy období, u něhož se podstatná část ekonomů i politiků shodne, že právě v něm by měla ČR do eurozóny vstoupit. V prvotních fázích projednávání otázky umístila *Strategie přistoupení České republiky k eurozóně* (Vláda ČR a Česká národní banka, 2003) začátek tohoto období za ideálních podmínek na rok 2009. Toto datum již samozřejmě není aktuální, a proto lze za počátek konsenzuálního období v současnosti zřejmě považovat rok 2015, který Ministerstvo financí ČR identifikovalo jako první rok, kdy by vstup ČR do eurozóny byl technicky možný (*Ceskenoviny.cz*, 2009). Koncový bod tohoto konsenzuálního období vytyčuje přirozeným způsobem výrok guvernéra České národní banky Zdeňka Tůmy, jenž připustil, že přijetí eura až v roce 2019 by také nebylo „žádné drama“ (Tůma, 2008); jedná se zatím o nejvzdálenější veřejně deklarované datum. Lze tvrdit, že drtivá většina ekonomů se tak shodne na tom, že ČR by měla někdy během druhé poloviny dekády do eurozóny vstoupit, a v tomto smyslu zde existuje i nezanedbatelná míra konsenzu. Tento postoj je navíc reflektován i politickými stranami, jejichž dříve zcela rozdílné postoje se v poslední době smiřují. Ukázkou tohoto sblížení názorů je debata Jiřího Paroubka a Mirka Topolánka z 1. 1. 2009, kdy Topolánek oznamuje ohlášení termínu přijetí eura jeho vládou a Paroubek tento značný posun kvituje jako „pozitivní“ (OVM, 2009a). Jediným slyšitelným odpůrcem přistoupení k jednotné měně je tak Václav Klaus, podle kterého ve věci vývoje eura v posledních deseti letech „nejde o žádný velký úspěch“ (Klaus, 2009).

Zadruhé otázku shody na distributivních důsledcích vstupu do eurozóny není snadné zodpovědět, jelikož politické strany se na této otázce po dlouhou dobu téměř vůbec neprofilovaly. Oproti předpokladům se tak téma distributivních důsledků v diskusi neobjevilo až do dubna 2009, kdy těsně po pádu Topolánkovy vlády sociální demokraté zcela otočili rétoriku a prohlásili, že „zavedení eura je druhotná záležitost“ (Paroubek citován ve *Finance.cz*, 2009) a že primární je nyní zachování sociálního systému a oživení ekonomiky (Tamtéž; rovněž také viz Paroubek v OVM, 2009c). Ekonomická recese, jejímž důsledkem je značný nápor na veřejné finance, tak paradoxně konsenzus v otázce eura posiluje, neboť sociální demokracie přestává tlačit

na rychlé přijetí a přibližuje se tak ke spíše zdrženlivé pozici pravice (OVM, 2009a). Jakkoli se debata o veřejných financích přirozeně vede, je politiky samotnými jen zřídka přímo vztahována k otázce přijetí eura. V tomto smyslu lze situaci interpretovat jako shodu na vynechání otázky distributivních dopadů z debaty o přijetí eura.

Co se týče konsenzu v obecném hodnocení současné podoby evropského integračního procesu, lze konstatovat, že společnost (stejně jako politické strany) je relativně rovnoměrně rozložena podél celé osy názorů od zastánců až po odpůrce dalšího prohlubování integrace (Eurobarometer, 2009b). Stejně rozložení pozorujeme i u otázky přijetí eura, kde 17 % populace je proti přijetí eura, 22 % si přeje jeho odložení na neurčito, 21 % si přeje počkat na lepší kurz a 20 % si přeje co nejrychlejší přijetí jednotné měny (GfK, 2008).

Celkově tedy ohledně existence konsenzu na přijetí jednotné evropské měny platí, že ačkoli nebylo zatím dosaženo shody na jednotné a jasně vymezené strategii postupu (včetně časové posloupnosti), existuje obecná shoda na tom, že euro bude vhodné během příštích přibližně 10 let přijmout. Toto vymezení sice není tak přesné, jak bychom si možná přáli, ale odráží částečnou vnitřní nejednotnost jak české společnosti, tak českých politických elit.

Vnější přijatelnost českého přístupu

Vnější přijatelnost postupu ČR vůči přijetí eura je jasně dána rámcem přístupových smluv, a v tomto smyslu pozice žádného z aktérů na české politické scéně nenaznačuje, že by přístup ČR k euru mohl v budoucnu z tohoto rámce vybočit.

Občanská demokratická strana, jakkoli se k otázce přijetí eura vždy stavěla poměrně rezervovaně, přistoupení v lednu 2009 na termín určení data vstupu ČR do eurozóny, což byla oproti dřívějším pozicím jednoznačná změna (viz Topolánek v OVM, 2009a). Česká strana sociálně demokratická je pro co nejrychlejší přijetí eura dlouhodobě (např. Jiří Paroubek v OVM, 2007, nebo právě v OVM, 2009a).

Jak již bylo uvedeno, tato situace se mění s nástupem a prohlubováním ekonomické recese, kdy se z důvodu nestability veřejných financí zdá být plnění maastrichtských kritérií v nedohlednu. Na druhou stranu ale platí, že ve stejné situaci je i drtivá většina států eurozóny, a tlak na potenciální uchazeče o členství je tak logicky v současné době minimální. Za zmínku

samozřejmě stojí také možnost zaujetí podobného postoje, jaký zvolilo Švédsko, které má sice povinnost euro přijmout, ale prakticky k tomu nepodniká žádné kroky. Takový postoj je sice formálně vzato nenapadnutelný, ovšem může dané zemi přinášet dodatečné náklady (viz následující kapitola Matse Brauna *Neúčast v euru a její politické důsledky*).

Lze tedy říci, že formální rámec vnější přijatelnosti české politiky vůči přijetí eura je velice volný, a především že jeho faktická síla se v posledním roce ještě více rozvolňuje. Jakákoli myslitelná česká politika ohledně přijetí eura tak do tohoto rámce téměř jistě bude spadat, a kritérium vnější přijatelnosti je proto beze zbytku naplněno.

Na základě empirického šetření je tedy možno jednoznačně potvrdit, že přistoupení k eurozóně je pro Českou republiku národním zájmem. Jakkoli zatím nepanuje úplná shoda na načasování vstupu, většina aktérů se zdá směřovat k období mezi roky 2015 a 2019. Následující tabulka výsledky empirického zkoumání českého národního zájmu ve vztahu k přijetí eura stručně shrnuje.

Tabulka č. 2: Výsledky výzkumu

		naplnění	upřesnění
kritéria národního zájmu	relevance	ANO, bezvýhradně	Kritérium relevance je naplněno maximální měrou. O tématu se diskutuje jako o primárně ekonomickém, politický náboj je většinou hráčů navenek potlačován.
	konsenzus	ANO, s výhradou	Mezi aktéry panuje shoda na obecném směřování ČR do eurozóny, částečnou výjimkou je prezident. Na čem se ale zatím hlavní politické síly neshodují, je konkrétní načasování (ačkoli i to se v posledních měsících mění). Širší časový rámec přibližně jedné dekády je přijatelný pro všechny strany. Celá debata se odvíjí do značné míry na odborné úrovni.
	vnější přijatelnost	ANO, bezvýhradně	Kritérium vnější přijatelnosti je naplněno jak nyní, tak při přijetí v zásadě jakékoli budoucí možné české politiky vůči euru.

Závěr

Tato studie si kladla za cíl zodpovědět jednu hlavní otázku: Je vstup ČR do eurozóny v českém národním zájmu? Na základě specifické operacionalizace národního zájmu a rozsáhlého empirického zkoumání jsem dospěl k tomu, že odpověď na otázku je kladná, tedy že vstup ČR do eurozóny je bezpochyby českým národním zájmem. Konkrétně docházím k závěru, že načasování vstupu by mělo být směřováno do druhé poloviny příští dekády, mezi roky 2015 a 2019. Takový postup České republiky by plně konvenoval všem třem kritériím národního zájmu v této studii užitým: a) byl by přijatelný pro klíčové partnery, tedy pro EU a její členské státy, b) byl by ve shodě s pohledem drtivé většiny české společnosti i politických elit a c) byl by podepřen všeobecným přesvědčením, že otázka vstupu ČR do eurozóny je jedním z klíčových témat současné společensko-politické debaty.

Vedlejším, avšak jistě neméně významným závěrem tohoto textu je tvrzení, že hlavní aktéři posouvají celou debatu navenek mimo její skutečné jádro. To v praxi znamená, že političtí lídři sice na první pohled volí svůj postoj k otázce vstupu do eurozóny na základě racionální argumentace o ekonomické výhodnosti daného postupu, ovšem ve skutečnosti se orientují spíše podle svého celkového vztahu k evropskému integračnímu procesu. Sama otázka výhodnosti eura pro ČR pro ně podle všeho nemůže být skutečným vodítkem.

Na úplný závěr je třeba zmínit ještě jeden fakt, kterému jsem se dosud v textu nevěnoval a který nás přirozeným způsobem směřuje k dalšímu výzkumu. Vzhledem k povaze maastrichtských kritérií je zřejmé, že naplnění českého národního zájmu, tj. vstup České republiky do eurozóny, s sebou nese značné náklady ve smyslu realizace nepopulárních opatření, např. rozpočtových škrtů v sociálních výdajích. Je tedy zjevné, že pokud tvrdíme, že vstup do eurozóny je českým národním zájmem, musíme zároveň říci, že tomuto zájmu bude třeba alespoň v krátkém horizontu obětovat část autonomie především ve fiskální politice. Přísně vzato je tedy spolu s výzkumem národního zájmu, jenž je předmětem disciplíny mezinárodních vztahů, nutno zkoumat také otázku hospodářských politik a jejich politické průchodnosti, tedy problém, který spadá do pomezí ekonomie a politologie. V tomto smyslu je zde představovaný výzkum bytostně neúplný. Takový výzkum, jenž by byl

schopen včlenit do jednoho rámce otázky mezinárodní politiky, domácí politiky a otázky národohospodářské, vysoko přesahuje prostor i konceptuální a analytické nástroje, které má tento text k dispozici. Nepochybně se však jedná o téma, jemuž by se měl další výzkum intenzivně věnovat.

Neúčast v euru a její politické důsledky

Mats Braun

Úvod

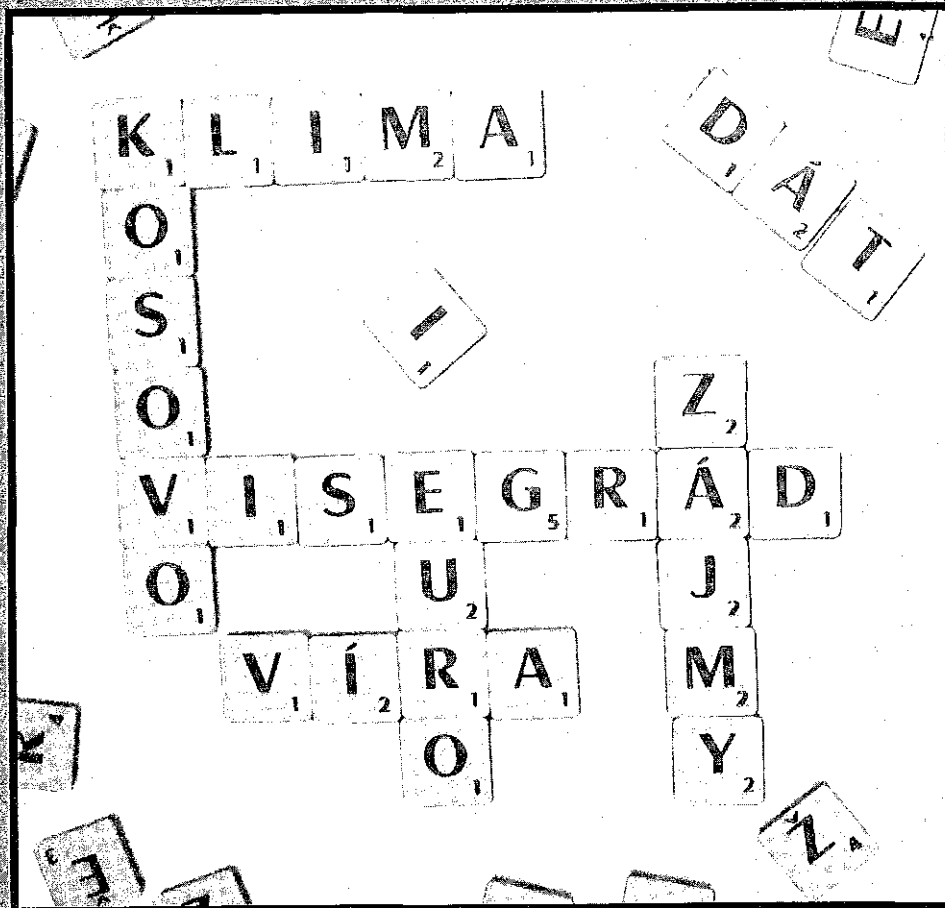
Cílem tohoto textu je věnovat se otázce, zda neúčast státu na třetí fázi Evropské měnové unie (EMU) má nějaký dopad na diplomatické aktivity tohoto státu v EU. Česká republika je v současnosti euro-outsider, tento statut je nicméně vnímán jako dočasný. Co by se stalo, kdyby se ČR rozhodla učinit jej trvalým nebo polotrvalým? Podle operacionalizace národních zájmů (Kratochvíl, 1. kapitola) je v českém národním zájmu přijmout euro, nicméně nepanuje shoda na tom, kdy tak učinit a jaké podmínky je třeba splnit, než by euro mohlo být přijato. Jedním z možných postupů Česka je vyčkávání, jehož důsledkem by bylo bezmála trvalé outsiderství, tento postoj by se tedy velmi podobal neformálnímu opt-outu. Otázce přijatelnosti takového postupu ze strany EU se tato studie věnuje především. Budu vycházet z případu švédského opt-outu a věnovat se možným politickým důsledkům případného českého neformálního opt-outu, především tedy jeho vnější přijatelnosti v rámci Unie.

Podle sociálních konstruktivistů jsou normy důležité pro jednání státu. Lze předpokládat, že v mezinárodní organizaci, jako je Evropská unie, existují určité normy, které by státy neměly porušovat. Spolupracující státy proto nejednají pouze na bázi logiky konsekvencialismu, jak vysvětluje racionalistická teorie (March–Olsen 2005). Není pravděpodobné, že by státy volily strategii, která je v rozporu se silně institucionalizovanou normou. Případně pokud tak jednají, pravděpodobně si jsou vědomy důsledků svého postoje a volí odpovídající formu kompenzace.

Petr Drulák, Vladimír Handl a kol.

HLEDÁNÍ ČESKÝCH ZÁJMŮ

Vnitřní rozmanitost
a vnější akceschopnost

Praha 2010

Ediční rada nakladatelství Ústavu mezinárodních vztahů

Prof. PhDr. Pavel Barša, M.A., Ph.D. (Filozofická fakulta UK, Praha), Mgr. Ing. Radka Druláková, Ph.D. (Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, Praha), Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. (ÚMV, Praha), JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D. (Fakulta sociálních věd UK, Praha), Prof. PhDr. Michal Klíma, M.A., CSc. (Metropolitní univerzita Praha), PhDr. Michal Kořan, Ph.D. (ÚMV, Praha), Mgr. Ing. Petr Kratochvíl, Ph.D. (ÚMV, Praha), PhDr. Pavel Pšejja, Ph.D. (Fakulta sociálních studií MU, Brno), Mgr. Dan Marek, Ph.D., M.A. (Filozofická fakulta UP, Olomouc), Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc. (Fakulta sociálních věd UK, Praha).

Vydání této publikace bylo hrazeno z prostředků výzkumného záměru „Česká republika v mezinárodní politice“, identifikační kód MZV 4854605401.

Recenzovali: Mgr. Ing. Štěpánka Zemanová, Ph.D.
JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

Vydal Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., v Praze roku 2010.

© Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., Praha 2010

Text M. Brauna *Neúčast v euru a její politické důsledky* přeložil Antonín Handl.

Vědecký redaktor: PhDr. Vladimír Trojánek

Obálka: Jan Šavrdra

Tisk: Petr Dvořák – Tiskárna, Dobříš

ISBN 978-80-86506-88-3

Obsah

Úvod <i>Petr Drulák</i>	7
Národní zájem a jeho legitimita <i>Petr Kratochvíl</i>	17
Evropské záležitosti, koordinace a český zájem <i>Jan Karlas</i>	31
Katolická církev v české zahraniční politice <i>Petr Kratochvíl</i>	51
Euro ano, nebo ne? Český diskurz o euru <i>Michal Parížek</i>	68
Neúčast v euru a její politické důsledky <i>Mats Braun</i>	89
Konsenzus není nutný? Uznání Kosova v Česku <i>Filip Tesař</i>	106
Kosovo a český zájem: 1998–2008 <i>František Šulc</i>	133
Česká republika a Německo: Jak se vnímají? <i>Vladimír Handl</i>	152
Visegrádská socializace a její dopad na české zájmy <i>Michal Kořan</i>	174